

رابطه ارزش و لزوم اخلاقی

یکصد و شانزدهمین جلسه گروه علمی فلسفه اخلاق با موضوع رابطه ارزش و لزوم اخلاقی با ارائه حجت الاسلام والمسلمین مجتبی مصباح در مجمع عالی حکمت اسلامی برگزار شد.

یکصد و شانزدهمین جلسه گروه علمی فلسفه اخلاق با موضوع رابطه ارزش و لزوم اخلاقی با ارائه حجت الاسلام والمسلمین مجتبی مصباح در مجمع عالی حکمت اسلامی برگزار شد.

به گزارش خبرنگار مهر، یکصد و شانزدهمین جلسه گروه علمی فلسفه اخلاق با موضوع رابطه ارزش و لزوم اخلاقی با ارائه حجت الاسلام والمسلمین مجتبی مصباح و با حضور اعضای گروه در مجمع عالی حکمت اسلامی برگزار شد.

خلاصه مباحث مطرح شده بدین شرح می باشد:

در بحث رابطه ارزش و لزوم اخلاقی دو مسئله قابل طرح است: اول اینکه چه نسبتی از نسبت اربعه بین آنها هست و دوم اینکه آیا کدام یک از ارزش و لزوم اصل است و کدام یک فرع؟

مسئله اول

رابطه ارزش و لزوم به لحاظ مصادیقی در غیر اخلاق من وجه است اما در اخلاق چند نظریه هست:

الف. کانت رابطه آن دو را عموم و خصوص مطلق می داند؛ ارزش را اخص و الزام را اعم می داند. چون شرایط ارزش اخلاقی را عبارت می داند از اختیاری بودن و مطابق وظیفه بودن و با نیت انجام وظیفه انجام دادن.

ب. عکس دیدگاه قبل که الزام اخص باشد و ارزش اعم.

ج. عموم و خصوص من وجه. مثلاً هدیه به همسایه خوب است و الزامی نیست و انتخاب بین بد و بدتر لازم است اما خوب نیست و نجات جان بی گناه هم خوب است و هم لازم.

د. تساوی: به نظر می رسد دیدگاه درست همین باشد؛ چرا که در جریان هدیه به همسایه درست است که کف الزام اخلاقی نیست اما برای احراز همان درجه از خوبی لازم و وظیفه است. همین طور انتخاب بین بد و برتر گرچه انتخاب بد، بد است اما در مقایسه با بدتر خوب می شود.

مسئله دوم

آیا اصل ارزش است و لزوم فرع آن است یا برعکس؟ در پاسخ می گوئیم: مطلوبیت بالذات مال هدف است و بالغیر برای فعل اخلاقی موصل به نتیجه. پس مطلوبیت فعل اخلاقی متفرع بر دو چیز است: اول مطلوبیت بالذات هدف و دوم نسبتی که فعل با هدف اخلاق دارد یا لزوم بالقیاسی که با هدف دارد. پس لزوم می شود اصل و ارزش می شود فرع. البته این به معنای وظیفه گرایی نیست. زیرا درست است که آنها الزام را اصل گرفته و ارزش را تابع آن می دانند اما منظورشان از لزوم با منظور ما متفاوت است. منظور آنها از لزوم، وظیفه است در حالی که منظور ما از لزوم، لزوم بالقیاس است.

در بحث رابطه ارزش و لزوم اخلاقی دو مسئله قابل طرح است: اول اینکه چه نسبتی از نسب اربع بین آنها هست و دوم اینکه کدام یک از ارزش و لزوم اصل است و کدام یک فرع؟

مسئله اول

رابطه ارزش و لزوم به لحاظ مصادیقی در غیر اخلاق من وجه است اما در اخلاق چند نظریه هست:

الف. کانت رابطه آن دو را عموم و خصوص مطلق می داند؛ ارزش را اخص و الزام را اعم می داند. چون شرایط ارزش اخلاقی را عبارت می داند از اختیاری بودن و مطابق وظیفه بودن و با نیت انجام وظیفه انجام دادن.

ب. عکس دیدگاه قبل که الزام اخص باشد و ارزش اعم اگر الزام را اعتباری بدانیم و ارزش را بمعنای مطلوبیت نزد اعتبار کننده.

ج. عموم و خصوص من وجه. مثلاً هدیه به همسایه خوب است و الزامی نیست و انتخاب بد و ترجیح آن بر بدتر لازم است اما خوب نیست و نجات جان بی گناه هم خوب است و هم لازم.
د. تساوی: به نظر می رسد دیدگاه درست همین باشد؛ چرا که در جریان هدیه به همسایه درست است که کف الزام اخلاقی نیست اما برای احراز همان درجه از خوبی که نتیجه این کار خوب است لازم و وظیفه است. همین طور در انتخاب بین بد و برتر گرچه کار بد، بد است اما در مقایسه با بدتر خوب است یعنی ترجیح بد بر بدتر خوب است.

مسئله دوم

آیا اصل ارزش است و لزوم فرع آن است یا برعکس؟ در پاسخ می گوئیم: مطلوبیت بالذات مال هدف است و بالغیر برای فعل اخلاقی موصل به نتیجه. پس مطلوبیت فعل اخلاقی متفرع بر دو چیز است: اول مطلوبیت بالذات هدف و دوم نسبتی که فعل با هدف اخلاق دارد یا لزوم بالقیاسی که با هدف دارد. پس لزوم می شود اصل و ارزش فعل اخلاقی می شود فرع. البته این به معنای وظیفه گرایی نیست. زیرا درست است که وظیفه گرایان الزام را اصل گرفته و ارزش را تابع آن می دانند اما منظور آنها از لزوم با منظور ما متفاوت است. منظور آنها از لزوم، لزوم اعتباری است در حالی که منظور ما از لزوم، لزوم بالقیاس است.